

Samenwerking akkerbouw en veehouderij; goed voor boer, bodem en milieu?

Themamiddag CBAV-CBGV

8 februari 2024, De Schakel, Nijkerk

**Zuivel
NL**
KETENORGANISATIE
VAN DE ZUIVELSECTOR

1

Commissie Bemesting Grasland & Voedergewassen

- J. Verstraten, voorzitter (vertegenwoordiger van LTO)
- J.C. van Middelkoop, secretaris (WUR)
- K.M. Brolsma (Eurofins Agro)
- A. van der Bas (DLV Advies)
- D.W. Bussink (Nutriënten Management Instituut)
- C. van Dongen (veehouder en LTO-lid)
- N. van Eekeren (Louis Bolk Instituut)
- J.J. de Haan (WUR)
- A.P. Philipsen (WUR)
- W. van Dijk (WUR)
- G.L. Velthof (WUR)

**Zuivel
NL**
KETENORGANISATIE
VAN DE ZUIVELSECTOR

2

Commissie Bemesting Akkerbouw & Vollegrondsgroenteteelt

- T. de Vries, voorzitter (vertegenwoordiger van LTO)
- J.J. de Haan, secretaris (WUR)
- W. van Geel (WUR)
- W. van Dijk (WUR)
- A. van Valen (Instituut voor Rationele Suikerproductie)
- R. Postma (Nutriënten Management Instituut)
- H. Brinks (Delphy)
- K. Brolsma (Eurofins Agro)
- S. Heestermans (Nederlandse Akkerbouw Vakbond)
- J. Peltjes (HLB Research & Consultancy)
- E. de Jongh, adviseur (Branche Organisatie Akkerbouw)

3

Programma

13.15 uur Welkom;

Dagvoorzitter Martijn Buijsse (projectleider PAVEX)

13.20 uur Samenwerking tussen sectoren. Het belang, de kansen en de knelpunten;

Interview met voorzitters Tineke de Vries (CBAV) en Jos Verstraten (CBGV)

13.40 uur Samenwerking akkerbouw-veehouderij, wat is dat?

Pieter de Wolf, senior projectleider verduurzaming landbouw WUR

14.10 uur Workshopronde 1

15.00 uur Pauze

15.20 uur Workshopronde 2

16.10 uur Plenaire afsluiting: *resultaten workshop, wat zijn de aandachtspunten in samenwerking voor onderzoek, beleid en praktijk.*

16.30 -17:30 uur Borrel

4

Samenwerking akkerbouw en veehouderij; goed voor boer, bodem en milieu?

Themamiddag CBAV-CBGV

Zuivel NL
KETENORGANISATIE
VAN DE ZUIVELSECTOR

bo
voor de
akkerbouw
van morgen

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

BEMESTINGSADVIES
Commissie Bemesting Grasland en Voedergewassen

**HANDBOEK
BODEM&BEMESTING**
Commissie Bemesting Akkerbouw/Vollegroententeelt

5

SAMENWERKEN VOOR DE TOEKOMST

Samenwerking akkerbouw-veehouderij, wat is dat? Over vormen, redenen, frequentie, potentie en kritische succesfactoren zijn er in samenwerking?

CBAV/CBGV symposium

Pieter de Wolf, 8 februari 2024

**BOERDERIJ
van de Toekomst**
Dichterbij dan je denkt

BEMESTINGSADVIES
Commissie Bemesting Grasland en Voedergewassen

**HANDBOEK
BODEM&BEMESTING**
Commissie Bemesting Akkerbouw/Vollegroententeelt

6

Mijn verhouding met dit onderwerp

Bron: Phoenix theater, decors en figuren van Peter Thrane

Waar hebben we het over?

Verdwijnen van gemengde bedrijven, doorgaande specialisatie

Gespecialiseerde bedrijven delen/ruilen mest, voer en/of grond

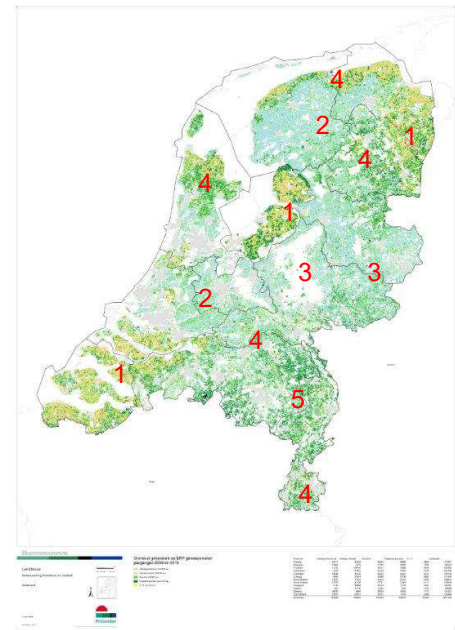
Direct boer-boer, en indirect via intermediairen

Grondruil

Grote regionale verschillen, grondsoortafhankelijk

1. Gebieden waar akkerbouw dominant is – grondruil tussen plantaardige sectoren
2. Gebieden waar melkveehouderij dominant is – geen grondruil
3. Gemengde gebieden melkvee-intensieve veeh. – verhuur aan gespecialiseerde plantaardige bedrijven
4. Gemengde gebieden akkerbouw-melkvee – ruil en huur tussen akkerbouw en melkvee, soms ook verhuur aan bloembollen
5. Gemengde gebieden plantaardig-dierlijk intensief – ruil en huur tussen alle sectoren

9

Hoe ziet dat er dan uit? - Voorbeeld 1

Vruchtbare Kringloop NH (2016-18)

- Afschaffing Melkquotum -> melkveehouders investeren in groei
- Door grondruil (1 ha aardappelen tegen 2 ha ruwvoer) meer grond onder het bedrijf zonder grond aan te kopen
- Akkerbouwer teelt geen graan meer, wel meer pootaardappelen
- Financieel voordelig voor beide bedrijven
- Intensivering van grondgebruik: van 33% naar 43% rooigewassen

Grondgebruik		Grond op naam			
Akkerbouwbedrijf	Voor (ha)	Na (ha)	Akkerbouwer	Voor (ha)	Na (ha)
pootaardappelen	20	20	pootaardappelen	20	32
suikerbieten	10	10	suikerbieten	10	10
tulpen	10	10	tulpen	10	10
graan	20	0	graan	20	0
grasland	0	20			
totaal	60	60		60	52

melkveebedrijf		melkveehouder		
	Voor (ha)	Na (ha)		
grasland	50	38	grasland	50
snijmais	10	10	snijmais	10
pootaardappelen	0	12		
totaal	60	60	60	68

Samenwerking als middel om beide bedrijven te intensiveren zonder extra grond aan te kopen

10

Hoe ziet dat er dan uit? - Voorbeeld 2

Gespecialiseerd bollenbedrijf huurt land bij akkerbouwers, melkveehouders en varkensbedrijven in meerdere regio's:

- 15 ha eigen grond, 100 ha huurgrond
- Verplichte afname 'gratis' dierlijke mest bij de helft van de percelen
- Door late oogst wordt het perceel in beroerde conditie achtergelaten
- Huurprijs >3000 Euro/ha om dit 'goed te maken'

Samenwerking maakt specialisatie en schaalvergroting mogelijk zonder grondaankoop, en is lucratief voor verhuurder

Hoe ziet dat er dan uit? - Voorbeeld 3

Melkveehouder met 60 ha (48ha gras, 12 ha mais) nabij N2000 gebied

- heeft koeien opgeruimd en wacht tot een goed moment voor verkoop van het bedrijf
- 2/3 van de grond wordt verhuurd aan akkerbouwers en bollentelers, 1/3 aan een melkveehouder voor snijmaisteelt
- Levert melkveehouder € 120.000 Euro huur op, kosten zijn 0 (alles voor rekening van de huurder)

Samenwerking maakt specialisatie en schaalvergroting mogelijk zonder grondaankoop, en is lucratief voor verhuurder

Om het nog ingewikkelder te maken...

- Samenwerking is nooit 1 akkerbouwer – 1 veehouder
- netwerk van grondgebruikers binnen en zelfs over regio's
 - mesthandel tussen regio's
 - voer via veevoerketens
 - diverse plantaardige en dierlijke sectoren
 - reststromen via verwerkende industrie

Samenwerking is een onontwarpbare kluwen van vaak anonieme, indirecte voer-, mest- en grondrelaties, die verrassend goed blijkt te werken

13

Beleid en samenwerking

Beleid schiet tekort op zo'n complex systeem aan te sturen:

Sectoraal, bedrijfsgericht
gewasspecifiek, thematisch

Voorbeeld: de mestmarkt

- al decennia ligt de mestproductie hoger dan de bemestingsruimte
- de overheid draait opeens aan twee grote knoppen:
 - Afschaffen derogatie (veehouders kunnen veel minder mest op eigen grond kwijt)
 - Bufferzones, NV-gebieden (akkerbouwers kunnen minder mest afnemen)
- Gevolg: mestoverschot loopt op, hoge kosten voor veehouders, geen verwerkingscapaciteit om olopend overschot van de markt te halen
- **Kwantiteit is het probleem, niet de kwaliteit!**

NCM: mestoverschot stijgt explosief, mestafzet gaat naar € 40 tot € 50 per ton

Mestoverschot in Nederland stijgt explosief: tegen 2026 vijf keer zo groot, met verdubbeling afzetkosten, waarschuwt het Nederlands Centrum voor Mestverwerking (NCM).

Het mestoverschot zal snel sterk toenemen. In 2026 is het vijf keer zo groot als in 2022, en mogelijk nog groter. De mestafzetkosten (nu € 20 tot € 25 per ton) verdubbelen. Dat becijfert het **Nederlands Centrum voor**

14

Kan je ook op een goede manier samenwerken?

Ja, de vraag is hoe je dat dan organiseert

Ja, als je het zo inricht dat je gericht aan de 'goede' doelen werkt

Wat kunnen die doelen zijn?

1. Waterkwaliteitsdoelen
2. Duurzame verhouding plantaardig-dierlijk
3. Duurzaam bodembeheer
4. Duurzaamheidsprogramma's van overheden en afnemers

15

Kan samenwerking bijdragen aan een aantal grote opgaven? 1. Waterkwaliteit

Tot op heden: generieke maatregelen (mestbeleid, APNitraat)

Dreigement: verdere korting bemesting, teeltverboden in bepaalde regio's

Waar het om gaat:

1. Reguleren van aandeel en concentratie van uitspoelingsgevoelige teelten
2. Bemesting en vruchtwisseling inrichten op hoge efficiëntie en lage verliezen

Dat moet je gezamenlijk doen in gebieden waar bedrijven sterk gespecialiseerd zijn en elkaars grond gebruiken.

Workshop 1: bemesting en vruchtwisseling

16

Kan samenwerking bijdragen aan een aantal grote opgaven? 2. verhouding plantaardig-

Terugkerende discussie: omvang veestapel in verhouding tot plantaardige productie. Er is geen logisch principe!

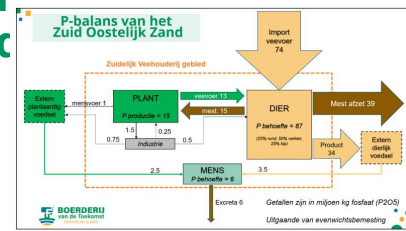
Daardoor onbalans, waardoor mest een afvalstroom is (je betaalt om ervan af te komen en je krijgt geld als ontvanger)

Hoe kan het ook? Duurzaam teeltsysteem wat gericht is voedselproductie levert ook voer op, waarmee je kan bepalen hoeveel dieren je kan voeden. Dat legitimeert een bepaalde omvang in een regio.

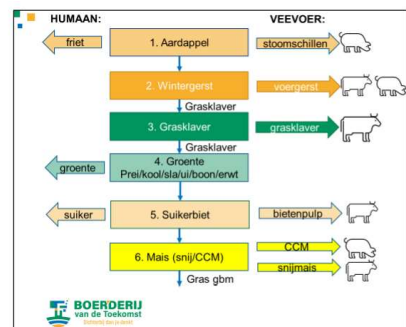
Vraag is wel: hoe ga je om met omvang van stromen uit verwerkende industrie?

Workshop 2: mestkwaliteit

Figuur 2. Ruwe fosfaatbalans van het Zuidelijk veehouderijgebied met genoemde getallen in miljoen kg fosfaat (P₂O₅). Voor het gemak is er hier uitgegaan van evenwichtsbestemming in de plantaardige productie (papier = aardappel). De dikte van de pijlen staat min of meer in verhouding tot de grote van de stroom, zie ook het genoemde getal. De basis van deze fosfaatbalans is de plantaardige productie in het gebied (PLANT), de dieren gehouden in het gebied (DIER) en de inwoners in het gebied (MENS). Voor de dierhouderij is uitgegaan van de rundvee, varkens en kippen, dus o.a. geten en schapen ontbreken hier.

Figuur 6. Voorbeeld akkerbouw vollegrondsgroente systeem met de 6-jarige gewasrotatie en de (hoofd) stromen die er uit de gewassen ontstaan.

17

Kan samenwerking bijdragen aan een aantal grote opgaven? 3. duurzaam bodembeheer

Gezamenlijk grondgebruik zonder afspraken over voorkomen bodemverdichting, voorkomen bodempathogenen, onderhoud bodemvruchtbaarheid, waterhuishouding.

Eigendom en gebruik gescheiden, eigenaar is/voelt zich niet verantwoordelijk

Alleen op te lossen door een aantal afspraken te maken met elkaar, vanuit gezamenlijk belang op langere termijn

Workshop 3: bodemkwaliteit

18

Kan samenwerking bijdragen aan een aantal grote opgaven? 4. duurzaamheidseisen uit de keten

Nu: zuivelketen vraagt zijn leveranciers om meer blijvend grasland, wat grote gevolgen heeft voor grondruil met plantaardig. Aardappelketen vraagt akkerbouwers om klimaatmaatregelen en rekent deze alleen toe aan aardappel.

Ingewikkeld: maatregelen en eisen voor perceel, bedrijf, keten, regio

Wat is nodig: maak collectief afspraken met elkaar en met derden. Anders wordt je uitgespeeld tegen elkaar

Dit vraagt meer dan de huidige samenwerking

Hoeveel is de (ervaren) ondernemersvrijheid waard?

Korte en lange termijn, individuele en gezamenlijke belangen?

Free riders, collega's die niet meedoen?

Publieke en private partijen die zich niet aan afspraken houden?

Hebben we een alternatief?

Laat je niet uitspelen tegen elkaar door de keten en de overheid.

Wacht niet op verder dwingend, generiek beleid, wat komt als we onszelf niet weten te organiseren.

Neem de vlucht naar voren, organiseer samenwerking op grotere schaal en op een professionele manier.

Kortom: Het wordt tijd dat de keizer kleren krijgt!

21

Bedankt voor uw aandacht

Websites:

www.bemestingsadvies.nl

www.handboekbodemenbemesting.nl

Twitter: @CBAV_advies

22